

Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκής Πολιτικής

■ Καλλιεργώντας την εμπιστοσύνη στη διακυβέρνηση: διαπιστώσεις από μια εξελικτική-ψυχολογική προσέγγιση

Η εμπιστοσύνη στη διακυβέρνηση είναι αποτέλεσμα μιας διαδικασίας κοινωνικοποίησης που εντάσσεται σε συγκεκριμένα πολιτισμικά και πολιτικά πλαίσια. Αυτό ισχύει τόσο για τη διαπροσωπική όσο και για την πολιτική εμπιστοσύνη. Από πολύ νεαρή ηλικία, είμαστε εκτεθειμένοι σε διάφορες απόψεις για τη διακυβέρνηση και επηρεαζόμαστε από τις πολιτικές αποφάσεις. Ενώ η πολιτική μπορεί να φαίνεται λιγότερο σημαντική κατά την παιδική ηλικία και την πρώιμη εφηβεία, αυτή η έκθεση επηρεάζει την πολιτική μας εμπιστοσύνη, ακόμη και αν αυτό γίνεται εμφανές μόνο αργότερα στη διάρκεια του βίου. Η ψηφιοποίηση έχει καταστήσει αυτή την επιρροή ιδιαίτερα πολυεπίπεδη, παρέχοντας από τη μία πλευρά μια ευκαιρία για την ανάπτυξη μιας υγιούς ισορροπίας εμπιστοσύνης και δυσπιστίας στα πολιτικά συστήματα και τους ηγέτες, ενώ, από την άλλη πλευρά, ενέχει τον κίνδυνο να υποστηριχθούν ακραία επίπεδα εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας στις κυβερνήσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι Ευρωπαϊκοί πολιτικοί δρώντες επιθυμούν να κατανοήσουν τις συνθήκες που επηρεάζουν την πολιτική εμπιστοσύνη και δυσπιστία. Αναζητούν ιδέες για το πώς να αντιμετωπίσουν τη δυσαρέσκεια και να βελτιώσουν τα δημοκρατικά συστήματα προκειμένου να υπάρξει μεγαλύτερη αποδοχή. Στην αναζήτηση αυτή έχει σημασία το ερώτημα αν η εμπιστοσύνη και η δυσπιστία μπορούν να αποδοθούν στην ηλικία, στη

γενιά, ή μάλλον στις προσδοκίες που είναι ενσωματωμένες στο λόγο που αφορά μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Συγκεκριμένα, αν η εμπιστοσύνη και η δυσπιστία αναμένεται να αλλάξουν καθώς τα άτομα μεγαλώνουν.

Το ερευνητικό έργο EnTrust, το οποίο εστιάζει στη μελέτη της εμπιστοσύνης και της δυσπιστίας στη διακυβέρνηση από διάφορες οπτικές γωνίες στο Ευρωπαϊκό πλαίσιο, διέθεσε ένα πακέτο εργασίας όσον αφορά την εξέταση των διαδικασιών που σχετίζονται με την εμπιστοσύνη και τη δυσπιστία από την οπτική γωνία της εξελικτικής ψυχολογίας. Συγκεκριμένα, αυτό το πακέτο εργασίας διερεύνησε τον ορισμό της εμπιστοσύνης και της δυσπιστίας, τον τρόπο με τον οποίο οι ορισμοί αυτοί διαφέρουν μεταξύ ατόμων διαφορετικών ηλικιών, τους παράγοντες που τους επηρεάζουν και τις συνέπειές τους. Τα ευρήματα αυτού του πακέτου εργασίας προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής που επιδιώκουν να κατανοήσουν πώς η διακυβέρνηση επηρεάζει την εμπιστοσύνη και τη δυσπιστία στους πολιτικούς θεσμούς σε διάφορα στάδια του βίου.

Συνδυάζοντας αυτά τα δεδομένα με τα αποτελέσματα ενός διαλόγου μεταξύ εμπειρογνομώνων, με τη συμμετοχή της κοινωνίας πολιτών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο οποίος εμβάθυνε στα ευρήματα του πακέτου

εργασίας και στη σημασία της εμπιστοσύνης και της δυσπιστίας στους αντίστοιχους τομείς, το παρόν Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκής Πολιτικής παρουσιάζει συστάσεις για την εξεύρεση μιας ισορροπίας μεταξύ εμπιστοσύνης και δυσπιστίας στους πολιτικούς θεσμούς που θα ενισχύει τις δημοκρατίες μας τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) όσο και σε επίπεδο Κρατών Μελών, λαμβάνοντας υπόψη τις εξελικτικές-ψυχολογικές διεργασίες.

#1: Προωθώντας τη διαφάνεια και την εμπλοκή των ενδιαφερόμενων μερών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και βασίζοντας τις αποφάσεις στην ορθολογικότητα και την εμπειρογνωμοσύνη

Προκειμένου οι πολιτικές αποφάσεις να κερδίσουν την υποστήριξη και την αποδοχή των πολιτών και των υπολοίπων κατοίκων, πρέπει να είναι διαφανείς και να εξηγούνται λογικά, παρέχοντας ένα σαφές σκεπτικό. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, η οριοθέτηση ενός θέματος θα πρέπει να περιλαμβάνει διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς που εκπροσωπούν όλα τα τμήματα της κοινωνίας, της οικονομίας, του περιβάλλοντος και της πολιτικής. Όλοι αυτοί οι ενδιαφερόμενοι φορείς θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συνεισφέρουν με τις εισηγήσεις τους και να ανατροφοδοτούν με τις τοποθετήσεις τους τις πιθανές λύσεις, προσπαθώντας να βρεθεί μια ισορροπημένη προσέγγιση που θα λαμβάνει υπόψη τα συμφέροντα όλων των εμπλεκόμενων και όχι να ευνοεί έναν έναντι των άλλων. Επιπλέον, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη θα πρέπει να συμμετέχουν στην παρακολούθηση και, εάν είναι απαραίτητο, στην αναδιαμόρφωση της εφαρμοσμένης λύσης, είτε αυτή λαμβάνει τη μορφή πολιτικής, είτε τη μορφή κανονισμού ή νόμου.

Οι αποφάσεις πρέπει να βασίζονται στην ορθολογικότητα, την εμπειρογνωμοσύνη και την αμεροληψία. Οι πιο έμπειροι και πρόθυμοι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αξιοποιώντας την τεχνογνωσία τους. Η τεχνογνωσία αυτή μπορεί να περιλαμβάνει επιστημονικές ή θεωρητικές γνώσεις, καθώς και πρακτική εμπειρία. Η έμφαση που δίνεται στην εμπειρογνωμοσύνη προσδίδει αξιοπιστία και νομιμοποίηση στις αποφάσεις. Όταν η λήψη αποφάσεων στερείται διαφάνειας και αποτυγχάνει να εμπλέξει τους ενδιαφερόμενους φορείς, τα άτομα γίνονται επιφυλακτικά, με αποτέλεσμα την πιθανή μη υποστήριξη ή μη αποδοχή των αποφάσεων. Αποφάσεις που δεν είναι επαρκώς τεκμηριωμένες μπορεί αρχικά, σε περιόδους κρίσης, να έχουν αποτελεσματικότητα, ωστόσο οι επηρεαζόμενοι από τις αποφάσεις αναμένουν μακροπρόθεσμα καλά τεκμηριωμένες αποφάσεις. Είναι ζωτικής σημασίας για τη διακυβέρνηση και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να εξετάζουν προσεκτικά την τεκμηρίωση των αποφάσεών τους.

Για να διασφαλιστεί η λογοδοσία και η διαφάνεια, θα πρέπει να υπάρχει ένας οδικός χάρτης των νομοθετικών πρωτοβουλιών και ένα νομοθετικό αποτύπωμα που να καταδεικνύει ποιοι ενδιαφερόμενοι φορείς κλήθηκαν σε διαβούλευση και με βάση ποιες πληροφορίες ελήφθησαν οι αποφάσεις. Αυτό περιλαμβάνει υποχρεωτικές εκ των προτέρων, ενδιάμεσες και εκ των υστέρων εκτιμήσεις επιπτώσεων, οι οποίες ενσωματώνουν οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά και θεμελιώδη δικαιώματα τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο Κρατών Μελών. Η εφαρμογή και η παρακολούθηση αυτών των κατευθυντήριων γραμμών θα πρέπει να ενισχυθεί σε διαφορετικά επίπεδα διακυβέρνησης. Οι πληροφορίες και τα τεκμήρια θα πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμα και κατανοητά σε ένα ευρύ

φάσμα ατόμων, ενώ οι πληροφορίες και τα δεδομένα που αποτελούν τη βάση για τη λήψη αποφάσεων θα πρέπει να κοινοποιούνται αποτελεσματικά.

Με την υιοθέτηση της λήψης αποφάσεων βάσει τεκμηριωμένων στοιχείων, μπορεί να αυξηθεί η δημόσια υποστήριξη, να μετριαστεί ο κίνδυνος εγκλωβισμού σε μια εμμονή στην πεπατημένη και να ενισχυθεί η συνολική λογοδοσία. Επιπλέον, θα πρέπει να προωθηθούν εργαλεία όπως το EU Youth Test, το οποίο αξιολογεί τον αντίκτυπο των νομοθετικών προτάσεων στους νέους και στοχεύει στην ενσωμάτωση των προοπτικών της νεολαίας σε όλες τις πολιτικές.

#2: Ενεργοποιώντας και προωθώντας την ουσιαστική, διαφανή και συμπεριληπτική συμμετοχή στα κοινά

Τα άτομα θέλουν να αντιμετωπίζονται με σεβασμό. Όταν οι άνθρωποι αισθάνονται ότι τους σέβονται, είναι πιο πιθανό να ανταποδώσουν το σεβασμό, προωθώντας την ανάπτυξη αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Στη σχέση μεταξύ πολιτικών θεσμών και ατόμων/κοινωνίας πολιτών, ο σεβασμός και η εμπιστοσύνη είναι απαραίτητα για την εύρυθμη λειτουργία των κυβερνήσεων. Ταυτόχρονα, οι δημοκρατικές κυβερνήσεις θα πρέπει επίσης να είναι ανοικτές στο να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν έναν ορισμένο βαθμό δυσπιστίας των ψηφοφόρων τους σε συγκεκριμένα θέματα και να απέχουν από την καταπίεση ή την αγνόηση των ανησυχιών των ανθρώπων. Τα άτομα θέλουν να απολαμβάνουν το σεβασμό, να αντιμετωπίζονται με σοβαρότητα και να εισακούονται. Θα πρέπει επίσης να έχουν την ελευθερία να ασκούν το δικαίωμά τους να λαμβάνουν μέρος σε διάφορες μορφές πολιτικής συμμετοχής χωρίς να αντιμετωπίζουν έλλειψη σεβασμού ή επιθετικότητα, ακόμη και αν η συμμετοχή τους λαμβάνει

αντισυμβατικές μορφές, αλλά βρίσκεται εντός του πλαισίου των πολιτικών τους δικαιωμάτων.

Η πολιτική συμμετοχή και ο διάλογος με τους πολίτες διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην ανάπτυξη κριτικής εμπιστοσύνης στη διακυβέρνηση και στη συμμετοχή σε δημοκρατικές μορφές έκφρασης της δυσπιστίας. Σε ένα δημοκρατικό σύστημα, οι πολίτες και οι λοιποί κάτοικοι επιθυμούν ευκαιρίες συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων πέρα από την απλή ψήφο τους στις εκλογές. Θα πρέπει να υπάρχει ένα εύρος διαθέσιμων επιλογών για τη συμμετοχή των πολιτών, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές προτιμήσεις και προσεγγίζοντας εκείνους που συχνά αποκλείονται από τέτοιες πρωτοβουλίες.

Παρότι υπάρχουν διάφορες μορφές συμμετοχής, όπως οι Ομάδες Ευρωπαίων Πολιτών ή η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών, ενδέχεται να αντιμετωπίζουν προβλήματα αυτοεπιλογής, αποπολιτικοποίησης ή/και έλλειψης αντίκτυπου. Η συμμετοχή πρέπει να είναι συμπεριληπτική, να περιλαμβάνει ολόκληρη τη δημόσια σφαίρα και να αγκαλιάζει αντίθετες πολιτικές απόψεις. Για αυξημένη πολιτική λογοδοσία, πλαίσια όπως οι Ομάδες Ευρωπαίων Πολιτών θα πρέπει να εισάγουν επιχειρήματα υπέρ/κατά και οι συμμετέχοντες θα πρέπει να εκτίθενται σε διαφορετικές απόψεις από τις ευρωπαϊκές πολιτικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων και των αντικρουόμενων συστάσεων από την κοινωνία πολιτών.

Τα άτομα και η κοινωνία πολιτών θα πρέπει να συμμετέχουν από τα πρώτα στάδια των διαδικασιών λήψης αποφάσεων, πράγμα που θα τους δώσει τη δυνατότητα να διαμορφώνουν τους όρους της συμμετοχής και να διασφαλίζουν ότι η συμβολή τους θα έχει ουσιαστικό αντίκτυπο και επιρροή στην πορεία προς τα εμπρός. Θα πρέπει να λαμβάνουν υποχρεωτική ανατροφοδότηση σχετικά με τη

συμβολή τους, η οποία θα περιγράφει σαφώς πώς αυτή λήφθηκε υπόψη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, και να διαθέτουν προσβάσιμους διαύλους για την παρακολούθηση των νομοθετικών πρωτοβουλιών, ιδίως εάν συμμετείχαν ενεργά.

Ιδιαίτερα για ορισμένες ομάδες, όπως η νεολαία, η συμμετοχή δεν πρέπει να είναι μια απλή συμβολική χειρονομία, αλλά μια ουσιαστική και αποτελεσματική πρακτική, που θα εμπνέει εμπιστοσύνη στη διαδικασία. Η όλη διαδικασία θα πρέπει να είναι διαφανής και σαφής, επιδεικνύοντας σεβασμό και εμπιστοσύνη στους συμμετέχοντες, η οποία, με τη σειρά της, θα ανταποδοθεί.

Στις συμμετοχικές διαδικασίες, είναι ζωτικής σημασίας να υπάρχει ένας ορισμένος βαθμός εμπιστοσύνης όχι μόνο στους θεσμούς, αλλά και στα άτομα με τα οποία οι συμμετέχοντες συνεργάζονται, είτε πρόκειται για πολιτικούς, είτε για εκπροσώπους της κοινωνίας πολιτών, είτε για συμπολίτες. Η διαπροσωπική ή κοινωνική εμπιστοσύνη παίζει σημαντικό ρόλο σε αυτό το πλαίσιο. Θα πρέπει να υπάρχει ένα γενικό επίπεδο εμπιστοσύνης εντός της κοινωνίας, που να σέβεται τις διαφορετικές απόψεις και να πιστεύει στις δυνατότητες βελτίωσης της διακυβέρνησης μέσω διαβουλευτικών, δημοκρατικών διαδικασιών, ιδίως σε τοπικό επίπεδο, και ιδιαίτερα όταν υπάρχει δυσaréσκεια για το πολιτικό σύστημα. Ειδικότερα, η εμπιστοσύνη και ο σεβασμός προς τα άτομα που επιδεικνύουν συνέπεια και αξιοπιστία στη συμπεριφορά τους, μπορούν να επεκταθούν στους πολιτικούς θεσμούς. Ως εκ τούτου, η εστίαση δεν πρέπει να είναι μόνο στην ενίσχυση της πολιτικής/θεσμικής εμπιστοσύνης, αλλά και στην προώθηση της διαπροσωπικής/κοινωνικής εμπιστοσύνης, καθώς και οι δύο είναι ζωτικής σημασίας στις δημοκρατικές κοινωνίες. Οι συνελεύσεις των πολιτών μπορούν να

παρέχουν ένα χώρο όπου μπορούν να ενισχυθούν και οι δύο μορφές εμπιστοσύνης, αλλά θα πρέπει να ενέχουν τη συνέχεια και την ανατροφοδότηση προς τους συμμετέχοντες.

Δεν ενδιαφέρονται όλοι για την πολιτική ή και δεν διαθέτουν επαρκείς πληροφορίες για να εμπιστεύονται τους πολιτικούς θεσμούς ή να δυσπιστούν απέναντί τους. Κάποια έλλειψη ενδιαφέροντος απορρέει από την απογοήτευση που προκύπτει από την πεποίθηση ότι οι συμβατικές μορφές συμμετοχής των πολιτών δεν έχουν κάποια επιρροή στη διακυβέρνηση. Στοχευμένες επικοινωνιακές εκστρατείες είναι απαραίτητες για να αντιμετωπιστούν αυτές οι στάσεις και να αποτραπεί η εξέλιξή τους σε «τυφλή» εμπιστοσύνη ή δυσπιστία. Οι δημοκρατίες βασίζονται στη συμμετοχή όλων των ατόμων. Η κατανόηση των λόγων για τους οποίους οι άνθρωποι συμμετέχουν ή απέχουν από τη συμμετοχή στα κοινά, συμβατική ή μη, είναι ζωτικής σημασίας. Στη συνέχεια, μπορούν να ληφθούν συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπιση των ανησυχιών και των επίδικων ζητημάτων μέσω επικοινωνιακών εκστρατειών που προωθούν την πολιτική συμμετοχή. Θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο πώς οι φωνές και οι ψήφοι των ανθρώπων έχουν σημασία και ότι λαμβάνονται υπόψη. Για παράδειγμα, εάν τα άτομα θεωρούν τη συμμετοχή στις εκλογές ως άνευ σημασίας, θα πρέπει να διερευνηθούν εναλλακτικές προσεγγίσεις για την οργάνωση, την πρόσβαση και την παρακολούθηση των εκλογών, ώστε να συμμετέχουν αποτελεσματικότερα οι πολίτες και οι υπόλοιποι κάτοικοι.

#3 Ενσωματώνοντας την αγωγή του πολίτη και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης

Η σημασία της συμμετοχής των πολιτών στις δημοκρατίες θα πρέπει να ενσωματωθεί στα σχολικά προγράμματα σπουδών. Από νεαρή

ηλικία, οι Ευρωπαίοι θα πρέπει να μαθαίνουν για τις υποχρεώσεις τους ως πολίτες καθώς και γιατί η ατομική πολιτική συμμετοχή έχει σημασία. Θα πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με τις δεξιότητες να προβληματίζονται κριτικά σχετικά με τις διαφορετικές προοπτικές και να εκφράζουν τις απόψεις τους με σεβασμό και εποικοδομητικά. Αυτό ενέχει επίσης την προώθηση μιας επίγνωσης για την υγιή ισορροπία μεταξύ εμπιστοσύνης και δυσπιστίας, η οποία είναι απαραίτητη για την κριτική αξιολόγηση των πολιτικών αποφάσεων και τη λογοδοσία των πολιτικών δρώντων. Βοηθά επίσης στην πρόληψη της «τυφλής» εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας προς τις κυβερνήσεις, καθώς και οι δύο αποτελούν απειλή για τις δημοκρατίες.

Η κατανόηση των πολιτικών συστημάτων και οι δεξιότητες κριτικής αξιολόγησης των διαδικασιών και των αποφάσεων θα πρέπει να προωθηθούν μέσω της ενσωμάτωσης δραστηριοτήτων όπως εκπαιδευτικά παιχνίδια και παιχνίδια προσομοίωσης, καθώς και της κριτικής ανάλυσης του πολιτικού λόγου στα σχολικά προγράμματα σπουδών. Τα παιχνίδια προσομοίωσης μπορούν να αυξήσουν την κατανόηση πολύπλοκων πολιτικών δομών και να αναδείξουν τη σημασία της πολιτικής για την καθημερινή ζωή. Σε αυτές τις προσομοιώσεις θα πρέπει να εμπλέκονται εξωσχολικοί συνεργάτες που να είναι εξειδικευμένοι, διότι οι εκπαιδευτικοί μπορεί να μην διαθέτουν τις ικανότητες για να υλοποιήσουν τέτοιες δραστηριότητες. Θα πρέπει επίσης να διδάσκεται η κριτική ανάλυση του πολιτικού λόγου, για την προώθηση της κριτικής ενασχόλησης με τις πολιτικές δηλώσεις και ατζέντες και τον έλεγχο τους σε σχέση με τις Ευρωπαϊκές αξίες, συμπεριλαμβανομένων και εργαλείων για την επαλήθευση και την αναζήτηση πληροφοριών. Αυτές οι σχολικές δραστηριότητες χρησιμεύουν επίσης για την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων όσον

αφορά τις πολιτικές δεξιότητες. Επιπλέον, τα σχολεία θα πρέπει να ενημερώνουν τους μαθητές τους σχετικά με τα εθνικά κοινοβούλια νέων και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Νέων, τα οποία εστιάζουν στην αγωγή του πολίτη και τη συμμετοχή των πολιτών.

Όσον αφορά τις υποθέσεις της ΕΕ, τα άτομα θα πρέπει να ενημερώνονται για θέματα της ΕΕ σε επίπεδο Κράτους Μέλους. Θα πρέπει να έχουν εύκολη πρόσβαση σε πληροφορίες για το πώς μπορούν να συμμετέχουν σε επίπεδο ΕΕ. Τα σχολεία θα πρέπει να προωθούν την κατανόηση της λειτουργίας της ΕΕ και να τονίζουν ότι η φωνή των πολιτών έχει βαρύτητα σε επίπεδο ΕΕ. Η ενσωμάτωση της ιδιότητας του πολίτη της ΕΕ στα σχολικά προγράμματα σπουδών και η παροχή κατάρτισης στους εκπαιδευτικούς αποτελούν ζωτικής σημασίας βήματα προς την επίτευξη αυτού του στόχου.

Εκτός από τη συμμετοχή των πολιτών, η αποτελεσματική επικοινωνία είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης που στοχεύει σκόπιμα στη διατάραξη των δημοκρατιών και στην πλήρη διάβρωση της εμπιστοσύνης στους πολιτικούς θεσμούς μέσω αβάσιμων ή παραπλανητικών ισχυρισμών. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης, όπως η εφαρμογή του Κώδικα Ορθής Πρακτικής 2022 για την Παραπληροφόρηση και η θέσπιση νομοθετικών πρωτοβουλιών για την πολιτική διαφήμιση. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να αναφέρονται σε μια ποικιλία από πλατφόρμες μέσων ενημέρωσης, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές μιντιακές προτιμήσεις. Εάν τα μέτρα εμπλέκουν ή στοχεύουν άτομα, όπως η κατάρτιση για τον γραμματισμό στα μέσα, τα μέτρα θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα σε διαφορετικές ομάδες-στόχους.

Όσον αφορά τις υποθέσεις της ΕΕ, τα Κράτη Μέλη θα πρέπει να οργανώσουν

εξειδικευμένα προγράμματα κατάρτισης για τους δημοσιογράφους ώστε να βελτιώσουν την κατανόσή τους για την ΕΕ και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Αυτό θα τους επιτρέψει να περιγράψουν με ακρίβεια και σαφήνεια τις διαδικασίες της ΕΕ, αποτρέποντας παρανοήσεις ή τη διάδοση παραπληροφόρησης που μπορεί να οδηγήσει σε κατηγορηματική δυσπιστία απέναντι στην ΕΕ.

Ερευνητικό υπόβαθρο

Το Πακέτο Εργασίας 5 του έργου EnTrust, με επικεφαλής ερευνητές από το Πανεπιστήμιο Masaryk της Δημοκρατίας της Τσεχίας, είχε ως στόχο να αναλύσει τις εννοιολογήσεις, τις συσχετίσεις και τα προγενέστερα στοιχεία για την εμπιστοσύνη και τη δυσπιστία στη διακυβέρνηση. Υιοθετώντας μια εξελικτική και συγκριτική οπτική, η έρευνα εστίασε σε τέσσερα διακριτά στάδια ζωής που εκτείνονται από την πρώιμη εφηβεία έως την ενηλικίωση (ηλικιακές ομάδες 11-12, 14-15, 18-19 και 30-50 ετών) σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες (Τσεχία, Δανία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Πολωνία και Σερβία). Η ομάδα επιστράτευσε μια προσέγγιση μεικτών μεθόδων έρευνας, χρησιμοποιώντας ποιοτικές ομάδες εστίασης και ένα πείραμα βασισμένο σε μια μεγάλης κλίμακας ποσοτική έρευνα με ερωτηματολόγιο. Οργανώθηκαν συνολικά 56 ομάδες εστίασης με 251 συμμετέχοντες και στις επτά χώρες. Με γνώμονα τα πορίσματα από τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας, το πείραμα συμπεριέλαβε 4.082 συμμετέχοντες από τέσσερις επιλεγμένες χώρες (Τσεχία, Γερμανία, Ιταλία και Σερβία). Αυτή η περιεκτική μεθοδολογία επέτρεψε την ενδελεχή διερεύνηση της ανάπτυξης εμπιστοσύνης και δυσπιστίας σε σχέση με τις αρχές.

Βασικά ευρήματα

 # Η προβλεψιμότητα, η διαφάνεια, η συνέπεια και η εμπειρογνωμοσύνη ως καθοριστικοί παράγοντες εμπιστοσύνης και δυσπιστίας

Οι συμμετέχοντες κατανόησαν την εμπιστοσύνη και τη δυσπιστία ως ξεχωριστές διαστάσεις που μπορούν να συνυπάρχουν. Θεώρησαν ότι η μετριοπαθής εμπιστοσύνη είναι ιδανική, συνοδευόμενη από κριτικές αξιολογήσεις των διαθέσιμων πληροφοριών. Τα ακραία επίπεδα εμπιστοσύνης και δυσπιστίας θεωρήθηκαν ανεπιθύμητα και συνδεδεμένα με διακινδυνεύσεις, όπως η τυφλή υπακοή στις αρχές ή η (εκ των προτέρων) απόρριψή τους. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες τόνισαν την αναγκαιότητα της γενικευμένης εμπιστοσύνης στους άλλους για μια καλά λειτουργούσα κοινωνία.

Η προβλεψιμότητα, η διαφάνεια και η συνέπεια αναγνωρίστηκαν ως παράγοντες που συμβάλλουν στην εμπιστοσύνη, ενώ οι απρόβλεπτες ενέργειες, η αμφισημία και η ασυνέπεια ως παράγοντες που προάγουν τη δυσπιστία (βλ. Σύσταση #1). Για παράδειγμα, το απρόβλεπτο της εφαρμογής και ανάκλησης των μέτρων κατά του Covid υπονόμωσε σημαντικά την εμπιστοσύνη στη διακυβέρνηση. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες έδειξαν μεγάλη προσοχή απέναντι σε οποιεσδήποτε ενδείξεις επιδίωξης προσωπικών συμφερόντων, ιδίως οικονομικών, από την πλευρά των υπεύθυνων χάραξης πολιτικής.

Η διαφάνεια των αρχών όσον αφορά την αιτιολόγηση και τα επιχειρήματα που δικαιολόγησαν τις αποφάσεις τους είχε μεγαλύτερο αντίκτυπο στην εμπιστοσύνη όσο η ηλικία των συμμετεχόντων μεγάλωνε, ενώ οι νεότεροι επηρεάζονταν λιγότερο από αυτό. Η συνειδητοποίηση του κοινωνικού αντίκτυπου της εμπιστοσύνης και της δυσπιστίας, η ικανότητα

εξέτασης της δυσπιστίας σε ένα ευρύτερο πλαίσιο καθώς και η ικανότητα εκτίμησης και αξιολόγησης των πληροφοριών αυξάνονταν με την ηλικία, αξιοποιώντας διάφορες εμπειρίες ζωής κατά την ανάπτυξη εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας προς τους άλλους ή τις αρχές.

Η ικανότητα γνώσης και η αποδιδόμενη επάρκεια αναγνωρίστηκαν ως βασικές πηγές εμπιστοσύνης προς τις αρχές. Οι συμμετέχοντες ζήτησαν να λαμβάνονται τεκμηριωμένες και σαφώς αιτιολογημένες αποφάσεις και πολιτικές, όπως αποτυπώνεται στη Σύσταση #1. Πιστεύουν ότι τα επιχειρήματα πρέπει να είναι ποικίλα αλλά όχι υπερβολικά, καθώς η υπερφόρτωση με πληροφορίες συμβάλλει στην αβεβαιότητα και τη δυσπιστία.

 # Αμοιβαιότητα και σεβασμός μέσω της διακυβέρνησης και των συμμετοχικών διαδικασιών ως κρίσιμες προϋποθέσεις για την εμπιστοσύνη

Η αμοιβαιότητα διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στην εμπιστοσύνη, με ισχυρή προσδοκία αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι η αμοιβαιότητα στις σχέσεις, όπως το να επιδεικνύει καλή πίστη ο ένας προς τον άλλον και η παροχή αμοιβαίας βοήθειας και υποστήριξης, μαζί με τις κοινές αξίες και κοσμοθεωρίες, συμβάλλουν στην εμπιστοσύνη. Ενώ η προσδοκία της αμοιβαιότητας ήταν ασθενέστερη στις επίσημες σχέσεις με τις αρχές σε σύγκριση με τις διαπροσωπικές σχέσεις, η αντιληπτή δυσπιστία από τις αρχές θα μπορούσε να προκαλέσει αμοιβαία δυσπιστία από τα άτομα, όπως αντικατοπτρίζεται στη Σύσταση #2. Η εμπιστευτικότητα, και συγκεκριμένα η ικανότητα τήρησης εχεμύθειας, ήταν ιδιαίτερα σημαντική για τις νεότερες ηλικιακές ομάδες (11-15 ετών) για την ανάπτυξη εμπιστοσύνης, ενώ οι ενήλικοι συμμετέχοντες έδωσαν έμφαση στις κοινές αξίες και κοσμοθεωρίες.

Μια βασική πτυχή που εξηγεί τις θετικές επιπτώσεις της «φωνής» (voice), της διαφάνειας και ενός προβλέψιμου πλαισίου εμπιστοσύνης, ήταν η αντίληψη ότι κάποιος αντιμετωπίζεται με σεβασμό (βλ. Σύσταση #2). Όταν οι αρχές συμμετείχαν σε διαβουλεύσεις, παρείχαν διαφάνεια ή καθόριζαν ένα προβλέψιμο πλαίσιο, οι συμμετέχοντες αισθάνονταν ότι αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερο σεβασμό, πράγμα που με τη σειρά του προωθούσε την ανάπτυξη μεγαλύτερης εμπιστοσύνης, την προθυμία αποδοχής των αποφάσεων και τη μείωση της δυσπιστίας. Αυτή η επίδραση της αντίληψης του σεβασμού ήταν σταθερά σημαντική σε διάφορες χώρες και πλαίσια.

Οι θετικές επιπτώσεις της «φωνής», της διαφάνειας και του προβλέψιμου πλαισίου παρατηρήθηκαν καθολικά σε όλες τις χώρες και τα πλαίσια, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη, την αποδοχή και μειώνοντας τη δυσπιστία. Η ενεργός συμμετοχή στην αξιολόγηση ποικίλων πληροφοριών και στη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων σχετικά με πολιτικά θέματα εκτιμήθηκε ιδιαίτερα από τους συμμετέχοντες. Η ανάληψη ενεργού ρόλου σε αυτή τη διαδικασία είχε μεγάλη σημασία για τους συμμετέχοντες (βλ. Σύσταση #2).

 # «Κενό εμπιστοσύνης»

Σε ορισμένες χώρες, οι ερευνητικές ομάδες εντόπισαν ένα «κενό εμπιστοσύνης», όπου δεν υπήρχε ούτε εμπιστοσύνη ούτε δυσπιστία. Αυτό συμβαίνει όταν τα άτομα δεν ενδιαφέρονται για ένα συγκεκριμένο θέμα ή απόφαση ή όταν έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε πηγές πληροφόρησης. Επιπλέον, η υπερφόρτωση με πληροφορίες συμβάλλει στην αβεβαιότητα και τη δυσπιστία. Η αντιμετώπιση του «κενού εμπιστοσύνης» εξετάζεται στη Σύσταση #2.

Εμπιστοσύνη και δυσπιστία με βάση την εμπειρία

Η εμπιστοσύνη και η δυσπιστία διαμορφώθηκαν κυρίως από τις εμπειρίες των ατόμων στο συγκεκριμένο περιβάλλον και στα πλαίσια κοινωνικοποίησής τους (βλ. Συστάσεις #2 και #3). Οι συμμετέχοντες ανέπτυξαν και προσάρμοσαν τα επίπεδα εμπιστοσύνης και δυσπιστίας τους με βάση θετικές εμπειρίες με συγκεκριμένα άτομα ή αρχές, όπως η ειλικρίνεια, η αξιοπιστία και η εμπιστευτικότητα, καθώς και με βάση αρνητικές εμπειρίες όπως «προδοσίες» ή απογοητεύσεις. Οι σημαντικές εμπειρίες είχαν τη δυνατότητα να επηρεάσουν όχι μόνο την εμπιστοσύνη σε συγκεκριμένα άτομα ή αρχές, αλλά και τη συνολική τάση των ατόμων να εμπιστεύονται ή να δυσπιστούν. Διάφορες εμπειρίες κατά τη διάρκεια της πανδημίας επηρέασαν σημαντικά τα συνολικά επίπεδα εμπιστοσύνης και δυσπιστίας των συμμετεχόντων στις αρχές. Για τις μικρότερες ηλικιακές ομάδες (11-15 ετών), οι γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εμπιστοσύνης ή της δυσπιστίας τους προς τις αρχές.

Η κατανόηση της λήψης αποφάσεων και η κριτική σκέψη αποτελούν το κλειδί για την προστασία από την παραπληροφόρηση

Η κατανόηση ορισμένων ζητημάτων ή διαδικασιών αύξησε την εμπιστοσύνη των συμμετεχόντων, ενώ η μη γνώση του τρόπου λήψης των αποφάσεων και του ποιος τις λαμβάνει συνέβαλε στη δυσπιστία, ακόμη και στον σκεπτικισμό. Η τελευταία κατάσταση εγκυμονούσε τον κίνδυνο οι συμμετέχοντες να είναι ιδιαίτερα επιρρεπείς σε παραπληροφόρηση και συνωμοσίες, για παράδειγμα, όταν έψαχναν στο διαδίκτυο. Αυτό αφορούσε κυρίως τους νεότερους συμμετέχοντες των οποίων οι ικανότητες κριτικής σκέψης δεν ήταν πλήρως ανεπτυγμένες (βλ. Σύσταση #3).

Ερευνητικές παράμετροι και πληροφορίες του έργου

Το έργο EnTrust χρηματοδοτείται από την ΕΕ στο πλαίσιο του προγράμματος «Έρευνα και Καινοτομία» Ορίζοντας 2020 (Σύμβαση Έργου υπ' αριθ. 870572). Οι συστάσεις και τα ευρήματα που παρουσιάζονται σε αυτό το σύντομο Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκής Πολιτικής βασίζονται στην έκθεση [Integrated Report on the Psychological Insights into Trust/Distrust](#), καθώς και σε ένα διάλογο εμπειρογνομόνων μεταξύ της ερευνητικής ομάδας και των ακόλουθων εμπειρογνομόνων: Gabriella Civico (Civil Society Europe/Ευρωπαϊκό Κέντρο Εθελοντισμού), Camille Dobler (Missions Publiques), Damian Boeselager (Μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Πράσινοι/ΕΦΑ), Kristóf Papp (Ευρωπαϊκό Φόρουμ Νεολαίας) και Srd Kisevic (Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης και Καταναλωτές - JUST, Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

Η κοινοπραξία EnTrust αποτελείται από οκτώ ομάδες εταίρων που διεξάγουν δραστηριότητες έρευνας και διάδοσης σε επτά χώρες (Δημοκρατία της Τσεχίας, Δανία, Ελλάδα, Γερμανία, Ιταλία, Πολωνία και Σερβία) και σε επίπεδο ΕΕ. Το σχέδιο εργασίας της αποτελείται από επτά πακέτα εργασίας αφιερωμένα στη συστηματική ανάλυση και τον προβληματισμό διαφόρων πτυχών του θέματος:

1. Οι Θεωρητικές και Κανονιστικές Βάσεις της Εμπιστοσύνης και της Δυσπιστίας
2. Εμπιστοσύνη και Δυσπιστία στις Δημόσιες Πολιτικές στο Επίπεδο των Υπηρεσιών Πρώτης Γραμμής
3. Ο Ρόλος των Δημοκρατικών Κοινωνικών Κινήματων στη Διαμόρφωση της Εμπιστοσύνης και της Δυσπιστίας
4. Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Οικοδόμηση της Εμπιστοσύνης και της Δυσπιστίας: Πληροφόρηση ή Πόλωση

5. Η Εξελικτική-ψυχολογική Προσέγγιση για την Εμπιστοσύνη και τη Δυσπιστία
6. Αξιολογώντας την Εμπιστοσύνη και τη Δυσπιστία των Πολιτών στη Διακυβέρνηση: Μορφές, Προσδιοριστικοί Παράγοντες, Συνέπειες και Διορθωτικά Μέτρα
7. Εκπολιτίζοντας την Εμπιστοσύνη και τη Δυσπιστία: Πρότυπα και Συστάσεις

Περαιτέρω πακέτα εργασίας θα επικεντρωθούν στη διάδοση, την αξιοποίηση και την επικοινωνία ερευνητικών, διαχειριστικών και δεοντολογικών ζητημάτων.

Περισσότερες πληροφορίες για το έργο **EnTrust** διατίθενται στη διεύθυνση www.en-trust-project.eu.

Κοινοπραξία:

[Civil Society Europe](#) (Βρυξέλλες, Βέλγιο)

[Masaryk University](#) Μπρνο, Δημοκρατία της Τσεχίας)

[Panteion University of Social and Political Sciences](#) Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (Αθήνα, Ελλάδα)

[University of Belgrade, Institute of Philosophy and Social Theory](#) (Σερβία)

[University of Copenhagen](#) (Δανία)

[University of Siegen](#) (Γερμανία)

[University of Siena](#) (Ιταλία)

[University of Warsaw](#) (Πολωνία)

Επικοινωνία

Prof Dr Christian Lahusen
Project coordinator
University of Siegen
Department of Social Sciences
Adolf-Reichwein-Str. 2
57068 Siegen – Germany
e-mail: entrust@uni-siegen.de

Carlotta Besozzi
Project partner
Civil Society Europe
Rue du Congrès 13,
1000 Brussels – Belgium
e-mail: contact@civilsocietyeurope.eu

Social Media Links

Πληροφορίες Έργου

Τύπος Έργου: Συνεργατικό Έργο
Πρόσκληση: H2020 SC6 GOVERNANCE-01-2019: Εμπιστοσύνη στη Διακυβέρνηση
Ημερομηνία έναρξης: Φεβρουάριος 2020
Διάρκεια: 48 μήνες
Συντονιστής: Prof. Dr. Christian Lahusen, University of Siegen
Σύμβαση Έργου: 870572
Προϋπολογισμός Έργου που χρηματοδοτείται από την ΕΕ: € 2,978,151.25

Το έργο αυτό έλαβε χρηματοδότηση από το Πρόγραμμα Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Έρευνα και την Καινοτομία «Ορίζοντας 2020» βάσει της Σύμβασης Έργου υπ' αριθ. 870572. Το περιεχόμενο αυτής της έκδοσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη των συγγραφέων και δεν αντικατοπτρίζει απαραίτητα τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

www.entrust-project.eu